

Destructive entrepreneurship; a mechanism-based thematic analysis

Hamid Padash^{1*} - Jahangir Yadollahi Farsi² - Farhad Feizi³

1. Associate prof., Department of Corporate Entrepreneurship, Faculty of Entrepreneurship, University of Tehran, Tehran, Iran. Email: padash@ut.ac.ir
2. Associate, prof., Department of Business Creation Faculty of Entrepreneurship, University of Tehran. Email: jfarsi@ut.ac.ir
3. Masters student of Entrepreneurship, Faculty of Entrepreneurship, University of Tehran, Tehran, Iran. Email: f.feizi@ut.ac.ir

Article Info

Article type:
Research Article

Article history:

Received: September 4, 2021

Received in revised form: October 23, 2021

Accepted: January 22, 2022

Keywords:

ABSTRACT

Decades after its emergence in the entrepreneurship literature, what we know about destructive entrepreneurship is far less than adequate. However, the growth of scandals in the business world in recent years drew scholars' attention to this topic. Still, there is an unfilled gap in regard to conducting qualitative research and, more particularly, systematic reviews. Filling this critical gap, we designed the present mechanism-based thematic analysis of the extent to picture a comprehensive map of how and to what extent destructive entrepreneurship could hurt enterprises, people, and societies. In this regard, we detected eight thematic domains, 34 thematic groups, and 189 first-level codes. These findings depicted cognitive biases, egoism, and control freak as the main antecedents, tyrannical leadership and behavioral biases as the primary behaviors, and organizational costs as the core consequences of destructive entrepreneurship. In the end, theoretical and practical recommendations are provided for future research and policy making.

Sports entrepreneurship is one of the types of entrepreneurship that has many direct and indirect economic effects on society. Over the past few years, the world of sports has witnessed changes in sports economic policies, which has highlighted the need for the sports industry to -structured interre of 40 questions was u.

Cite this article: Padash, H., Yadollahi, F.J., and Feizi, Farhad. (2022). Destructive entrepreneurship; a mechanism-based thematic analysis, *Journal of Entrepreneurship Development*, 56(2), 223-241

Publisher: Faculty of Entrepreneurship, University of Tehran

DOI: <http://doi.org/10.22059/JED.2022.323146.653657>

تحلیل مضمون ساز و کار محور ادبیات وجه مخرب کارآفرینی

حمید پاداش^{۱*} | جهانگیر یدالهی فارسی^۲ | فرهاد فیضی^۳

۱. دانشیار، گروه کارآفرینی سازمانی، دانشکده کارآفرینی، دانشگاه تهران، تهران، ایران. رایانامه: padash@ut.ac.ir

۲. دانشیار، گروه کسب و کار، دانشکده کارآفرینی، دانشگاه تهران، تهران، ایران. رایانامه: jfarsi@ut.ac.ir

۳. دانشجوی کارشناسی ارشد کارآفرینی، دانشکده کارآفرینی، دانشگاه تهران، تهران، ایران. رایانامه: f.feizi@ut.ac.ir

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی	پژوهش حاضر یکی از نخستین کوشش‌ها برای سازمان بخشی ادبیات وجه مخرب کارآفرینی است تا زمینه‌های بروز عملکرد مخرب توسط برخی کارآفرینان، رفتارهای مخرب ایشان و در نهایت پیامدهای مخرب این رفتارها برای سازمان و جامعه را از بطن ادبیات استخراج نماید
تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۶/۱۳	روش پژوهش از منظر هدف، بنیادی و از منظر گردآوری داده‌ها، با ترکیب کاربرد محور روش ریشه دار تحلیل مضمون با تکنیک نوظهور سنتز ساز و کار محور، یافته‌هایی حاصل شده که نظریه پردازان را با ارائه تصویری جامع از کارآفرینی مخرب در بسط نظری ادبیات یاری می‌رساند و با تصویر تهی‌گاه‌هایی که در سطوح مختلف فردی، سازمانی و نهادی زمینه بروز عملکرد مخرب را فراهم می‌سازند، سیاست‌گذاران و کنشگران را در جهت چاره‌جویی کمک می‌کند. پژوهش حاضر با تحلیل ۴۱ مقاله منتشره حول موضوع وجه مخرب کارآفرینی از مبدأ زمانی طرح این نظریه (۱۹۸۵) تا سال ۲۰۲۱، ۸۰ قلمرو مضمونی، ۳۴ گروه مضمونی و ۱۸۹ کد سطح اول را در این ادبیات شناسایی نموده و بر مبنای مرحله دخالت هر یک در فرآیند تخریب (زمینه، سازوکار، پیامد) دسته‌بندی نمود. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که؛ خودبینی، تعصبات شناختی، جنون کنترل و برخی ویژگی‌ها که بطور سنتی به کارآفرینان نسبت داده می‌شوند، می‌تواند زمینه عملکرد مخرب کارآفرینان را فراهم نمایند. همچنین، در مرحله ساز و کارها، رهبری مستبدانه و تعصبات رفتاری به عنوان جامع‌ترین گروه رفتارهای کارآفرینان شناسایی شدند. در مرحله پیامدها، یافته‌ها نشان داد که عملکرد مخرب کارآفرینان آسیب‌هایی جدی و جبران‌ناپذیر را متوجه سازمان و نیز جامعه می‌سازد.
تاریخ ویرایش: ۱۴۰۰/۸/۱	
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۰/۲۵	
واژه‌های کلیدی: تحلیل مضمون، کارآفرینی مخرب، وجه تاریک، و وجه منفی	

استناد: پاداش، حمید؛ یدالهی فارسی، جهانگیر؛ و فیضی، فرهاد (۱۴۰۱). تحلیل مضمون ساز و کار محور ادبیات وجه مخرب

کارآفرینی. فصلنامه توسعه کارآفرینی، ۵۶(۲)، ۲۲۳-۲۴۱

DOI: <http://doi.org/10.22059/jed.2022.329594.653784>

ناشر: دانشگاه تهران، دانشکده کارآفرینی

مقدمه

جریان اصلی ادبیات کارآفرینی را، حتی تا همین چند سال گذشته، می توان جریان "اسطوره سازی از شخص کارآفرین" معرفی نمود (Meglich and Easley, 2011; Lundmark and Westelius, 2019). اگرچه، از دهه ها قبل، نظریه پردازان نسبت به وجود روی تاریک این پدیده هشدار داده بودند (مانند: De Vries, 1977)، آنچه نقطه عطفی در تاریخ ادبیات کارآفرینی محسوب می شود، مقاله ی دی وریس^۱ (۱۹۸۵) است که برای نخستین بار عبارت *وجه تاریک* را به ادبیات کارآفرینی وارد کرد که مطابق آن؛ ویژگی های شناخته شده ی کارآفرینان که می توانند در مراحل اولیه ی راه اندازی کسب و کار مفید و موثر باشند، در ادامه ی مسیر کارآفرینانه آسیب هایی بعضاً جبران ناپذیر به ساختار کارآفرینانه و مسیر حرفه ای فرد کارآفرین وارد می سازند. با این حال، موج مثبت نگر جریان اصلی کارآفرینی، چنان قدرتمند بود که مجالی برای تأمل محققین در باب این موضوع انتقادی فراهم نکرد. در سده ی بیست و یکم میلادی اما ورق به گونه ای دیگر برگشت؛ طرح نظریه ی صفات تاریک^۲ (Paulhus and Williams, 2002)، مشاهده ی ارتباط معنادار میان این صفات و تمایل به کارآفرینی (Hmieleski and Lerner, 2016)، رشد فزاینده ی اعمال مخرب ساختارهای کارآفرینانه (Campbell et al., 2011) و نهایتاً ورود نامداران ادبیات کارآفرینی به این جریان تحقیقاتی، خصوصاً در دهه ی دوم این قرن (مانند: Wright and Zahra, 2011)، سبب شد تا این موضوع خطیر، پس از قریب به سه دهه، جای خود را در جریان اصلی ادبیات کارآفرینی و مجلات معتبر این حوزه پیدا کند. اگرچه اقبال سالهای اخیر نسبت به این جریان تحقیقاتی سبب شده تا در همین زمان کم، شمار قابل توجهی از پژوهش های ارزشمند به چاپ برسد اما آسیب سه دهه بی توجهی به این موضوع، غیر قابل انکار بوده و اثرات خود را از جنبه های مختلف بر این قلمرو گذاشته که؛ عدم بسط نظری، غفلت از روش های تحقیق کیفی، عدم انجام تحقیقات نظام مند جهت

۱ De Vries

۲ Dark Triad Personality

یکپارچه سازی دانش و کشف مفاهیم نهفته، بخشی از این آسیب های محتوایی و روش شناختی به شمار می آیند.

نظر به شرایط کنونی این ادبیات و بعنوان اقدامی ضروری جهت تسهیل مفهوم سازی و نظریه پردازی های آتی در این حوزه و نیز کارآمد سازی دانش موجود برای نظریه پردازان و عمل گرایان، همچنین با توجه به عدم طرح این موضوع خطیر در مجلات کارآفرینی داخلی (به استثناء یک مورد؛ شریف زاده و همکاران، ۱۳۹۳)، و ضرورت متوجه ساختن متولیان زیست بوم کارآفرینی کشور به این موضوع حیاتی که غفلت از آن می تواند سعادت مورد انتظار از زیست بوم کارآفرینی را به شقاوتی جبران ناپذیر مبدل سازد، بر آن شدیم تا برای نخستین بار در ادبیات این حوزه، با رویکردی نظام مند، به تحلیل مضمون سویی اجتماعی این ادبیات که شفرد^۱ (۲۰۱۹) نام وجه مخرب کارآفرینی را بر آن نهاده، مبتنی بر چارچوب سنتز ساز و کار محور پیشنهادی ون برگ و رم^۲ (۲۰۱۴) پردازیم.

مروری بر مبانی نظری و پیشینه پژوهش

شفرد (۲۰۱۹) با هدف تعیین نقشه ی راه این ادبیات، مفهومی جامع و شامل با نام بدی های کارآفرینی^۳ را معرفی کرده که در برگیرنده ی سه زیرمفهوم ذیل است:

وجه تاریک کارآفرینی: شفرد (۲۰۱۹) این عنوان را به آن دسته از تحقیقات کارآفرینی نسبت میدهد که محور پژوهشی آنها بررسی اثرات مخرب پیگیری مسیر کارآفرینانه بر بهزیستی روانی-احساسی فرد کارآفرین و روابط (خانوادگی و دوستانه) وی بوده است. مقاله ی اسپواک و همکاران^۴ (۲۰۱۴) به بررسی آثار منفی پیگیری مسیر کارآفرینانه بر روابط

۱ Shepherd

۲ Van Burg & Romme, 2014

۳ The Bad of Entrepreneurship

۴ Dark Side of Entrepreneurship

۵ Spivack et al.

خانوادگی و دوستانه‌ی کارآفرین پرداخته‌اند. شفرد و هاینی^۱ (۲۰۰۹) تاثیر کارآفرینی در ایجاد/تشدید احساس تنهایی و بحران هویت در کارآفرینان را مورد توجه قرار داده‌اند. کیبلر و همکاران^۲ (۲۰۱۹) به تاثیر پیگیری مسیر کارآفرینانه بر سلامت روانی و جسمی کارآفرینان پرداخته‌اند. همچنین، اسپیواک و مک کلوی^۳ (۲۰۲۱) مبحث "اعتیاد به کارآفرینی" را مورد توجه قرار داده و ابزاری جهت سنجش این پدیده‌ی تاریک توسعه داده‌اند که اعتیاد به کارآفرینی را از شش منظر افکار و سواسی (در خصوص کسب و کار)، دوری‌گزینی، خود-ارزشمند انگاری، تاب‌آوری، غفلت و نتایج منفی مورد ارزیابی قرار میدهد.

وجه منفی کارآفرینی^۴: این عنوان به آن گروه از تحقیقات اطلاق میگردد که به بررسی از دست رفتن سرمایه‌های مالی/اجتماعی کارآفرین (یا هر دو) در خلال درگیری وی با مسیر کارآفرینی و غالباً در نتیجه‌ی شکست کارآفرینانه پرداخته‌اند. شفرد و همکاران (۲۰۰۹) به بررسی تاثیر تلاش کارآفرینان برای به تاخیر انداختن شکست بر افزایش هزینه‌های شکست پرداخته و مفهوم "سوگ مقدماتی" را برای مواجهه با شکست کارآفرینانه‌اند پیشنهاد داده‌اند. در پژوهش دیگری، اسمیت و مک‌الوی^۵ (۲۰۱۱) به ارتباط میان شکست و شرم کارآفرینانه و اثرات مخربی از قبیل اعتیاد به الکل و حتی اقدام به خودکشی که میتواند پیامد این احساس شرم سنگین باشد توجه داشته‌اند. همچنین کاردون و همکاران^۶ (۲۰۱۱) و مانتر و همکاران^۷ (۲۰۱۳) در خصوص از دست رفتن سرمایه‌ی مالی در نتیجه‌ی شکست ساختار کارآفرینانه، فارغ از دلایل بروز شکست، سخن گفته‌اند.

۱ Shepherd & Haynie

۲ Kibler et al.

۳ Spivack & McKelvie

۴ Down Side of Entrepreneurship

۵ Smith & McElwee

۶ Cardonet al.

۷ Mantere et al.

وجه مخرب کارآفرینی: این مفهوم به آن دسته [قلیل] از پژوهش هایی مرتبط است که به بررسی تاثیرات مخرب کارآفرینی/کارآفرینان بر "دیگران" پرداخته اند که مطابق تصریح شفرد (۲۰۱۹)، مراد از "دیگران" بطور توأمان جامعه و محیط زیست است. ذیل این مفهوم، فادانسی و روسا^۲ (۲۰۰۲) عملکرد غیرقانونی کسب و کارها را هموارکننده‌ی مسیر عادی سازی قانون شکنی دانسته، شفرد و همکاران (۲۰۱۳) بی/اشتیاقی/اخلاقی^۳ کارآفرینان را در خصوص ارزش های زیست محیطی مورد بررسی قرار داده و در تحقیق تکمیلی خود (کین و همکاران^۴، ۲۰۲۰) مفهوم بی/اشتیاقی محیط زیستی را معرفی کرده‌اند و نیز پژوهش آلونسو و همکاران^۵ (۲۰۲۰) در خصوص عملکرد انحرافی کارآفرینان در جهت ایجاد انحصار هشدار داده‌اند.

پژوهش حاضر، خود را متعلق به گروه اخیر می‌داند چرا که پژوهشگران بر آن بوده‌اند تا با غور در ادبیات موجود، تمام آنچه را که از حیث آسیب های وارده به جامعه در ادبیات بحث شده است شناسایی نموده، با توجه به الگوهای معنایی مشاهده شده مقوله های مربوطه را تشکیل داده و با در نظر داشتن روابط علی میان زمینه ها، سازوکارها و پیامد ها، ساز و کار های این پدیده ی مخرب برای اجتماع را شناسایی کنند. اگرچه شفرد (۲۰۱۹) در دسته بندی خود این موضوع را روشن نکرده است اما مطالعه‌ی باقی ادبیات (مانند: Eklund et al., 2020) آشکار می‌سازد که آسیب رسانی به کسب و کار نیز به نوعی آسیب رسانی غیر مستقیم به جامعه محسوب می‌شود، از همین رو، در پژوهش حاضر یافته های قابل توجهی در خصوص چگونگی آسیب رسانی کارآفرینان به کسب و کار هایشان نیز مورد توجه قرار گرفته است.

۱ Destructive Side of Entrepreneurship

۲ Fadahunsi & Rosa

۳ Moral disengagement

۴ Qin et al.

۵ Alonso et al.

روش تحقیق

روش پژوهش از منظر هدف، بنیادی، از نظر نوع، کیفی و از منظر گردآوری داده‌ها، توصیفی است. به طور مشخص، روش تحلیل مضمون^۱ که یکی از قدیمی ترین و حتی پایه‌ی بسیاری از روش‌های تحقیق کیفی-کتابخانه‌ای شناخته می‌شود (Braun and Clarke, 2006) در این پژوهش مورد استفاده بوده است. رویکرد ما در این پژوهش، استقرایی^۲، توجه ما معطوف به مضامین آشکار/معنایی^۳ و دیدگاه ما ذات‌گرا^۴ بوده است. نمونه‌گیری این پژوهش از جامعه‌ی مقالات انگلیسی زبان منتشره در مجلات با داوری علمی^۵ در حد فاصل سال‌های ۱۹۸۵ تا ۲۰۲۱ با رویکرد نمونه‌گیری هدفمند (Etikan et al., 2016)، در دو مرحله و به دو شیوه جهت حصول اطمینان از استخراج حداکثری متون مرتبط موجود صورت پذیرفت. در فاز نخست نمونه‌گیری که بر مبنای جستجوی کلید واژگان انجام گرفت (Yu et al., 2009)،^۹ ترکیب واژگان^۶ در ۴ پایگاه معتبر جستجوی مقالات بین‌المللی^۷ جستجو شد که شرح اجمالی آن در نمودار ۱ نمایش داده شده است که معیارهای خروج داخل نمودار و معیارهای ورود در پانوش^۸ قابل مشاهده هستند.

۱ Thematic Analysis

۲ Inductive

۳ Semantic

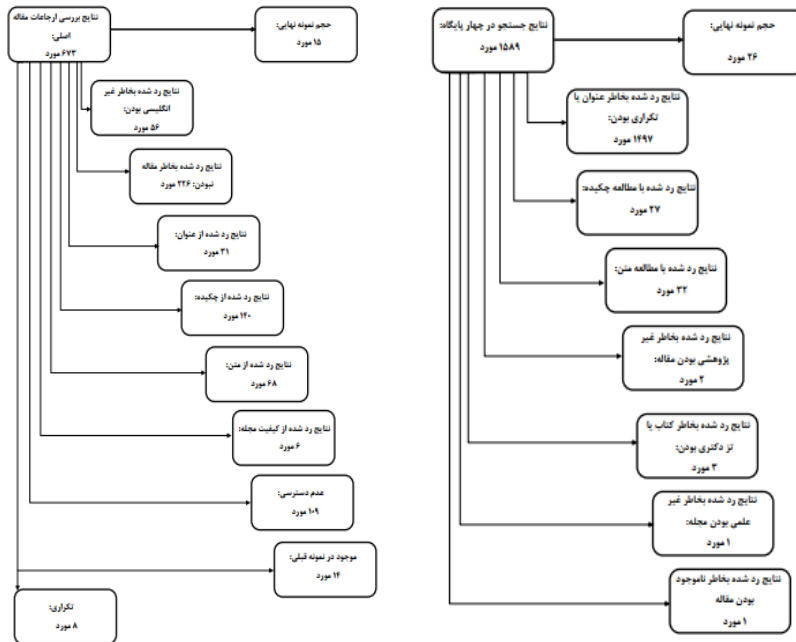
۴ Essentialism

۵ Peer-reviewed Journal

۶ (Dark Side, Down Side, Destructive Side) AND (Entrepreneur, Entrepreneurship, Entrepreneurial)

۷ Web of Science, Scopus, ProQuest, G-Scholar

۸ Web of Science: After 1985, Topic, Article, Review* Scopus: After 1985, English, Journal, Article, Review* G-Scholar: 1985-2021, Article, In title, No Citation, No Patent* ProQuest: 1985-2021, English, Peer-reviewed Journals, Scholarly Journals, Article, Bibliography, Literature Review, Review, Interview, Case Study

فاز دوم نمونه نمودار ۱
نمودار ۲
گیری

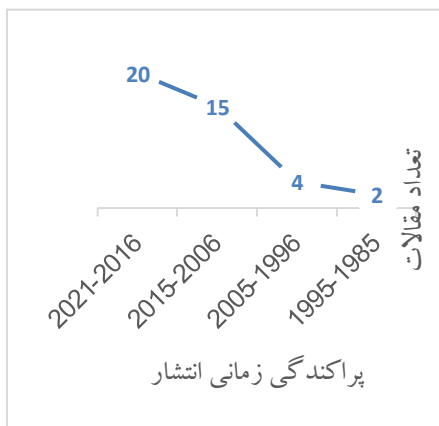
جهت حصول اطمینان حداکثری بابت از دست ندادن هیچ یک از متون مرتبط مهم و ارزشمند، بر مبنای جستجوی ارجاعات^۱ پیشنهاد شده توسط رایان و همکاران^۲ (۲۰۱۴) صورت پذیرفت. در این شیوه، کلیه‌ی ارجاعات ثبت شده به مقاله‌ی مرجع ادبیات مورد نظر-در خصوص تحقیق حاضر مقاله‌ی وریس (۱۹۸۵)-مورد بررسی قرار گرفته و نمونه برداری صورت می‌پذیرد. با توجه به اینکه این شیوه نه بعنوان روش اصلی نمونه گیری بلکه بعنوان روشی مکمل جهت حصول اطمینان از شناسایی حداکثر مقالات مرتبط منتشره مورد استفاده قرار گرفت، کلیه‌ی معیارهای خروج مطابق نمونه گیری پیشین و در خصوص معیارهای ورود نیز مواردی همچون سال انتشار، اعتبار مجله و البته وجود حداقل یک اشاره مختصر به وجه مخرب کارآفرینی در متن مقاله که معیار محوری تحقیق محسوب میشود مورد توجه قرار گرفت (نمودار ۲).

۱ Citation Searching

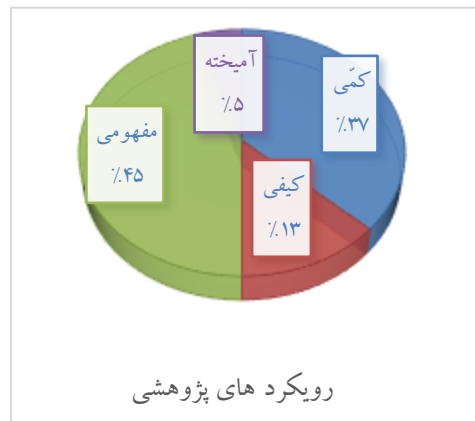
۲ Wright et al.

یافته ها

الف) توصیف جامعه مورد مطالعه: این ادبیات را میتوان از منظر رویکرد پژوهشی در دو گروه غالب کمی و نظری تقسیم کرد. پژوهشگرانی که مقالات آنها با رویکرد نظری به چاپ رسیده، نام داران این حوزه بوده اند که تلاششان در جهت توسعه ی نظری این ادبیات با استفاده از شواهد و قرائن مبتنی بر متون پیشین و قوت دانش شخصی شان بوده است. در سوی دیگر، محققین با بهره گیری از رویکرد کمی در صدد اثبات فرضیه های مبتنی بر نظریات مدیریتی، روانشناسی، روانشناسی اجتماعی خود در گروه جمعیتی کارآفرین بوده اند. روش های کیفی همچون مصاحبه، اگرچه منشأ شکل گیری این ادبیات به شمار می آیند اما سهم اندکی از مسیر توسعه ی آن را در اختیار داشته اند (نمودار ۳). نمودار مربوط به پراکندگی زمانی انتشار مقالات این ادبیات، خود شاهدهی است بر نادیده انگاشتن این نظریه توسط جریان اصلی ادبیات طی بیش از دو دهه از ۱۹۸۵ تا ۲۰۰۵. چنانکه مشاهده می شود، سهمی قریب به ۸۶٪ مقالات منتشره در این موضوع، بعد از سال ۲۰۰۵ به چاپ رسیده اند. این موضوع زمانی بیشتر جلب توجه میکند که تعداد مقالات منتشره از سال ۲۰۱۶ تا چند ماهه نخست ۲۰۲۱، مدت زمانی کمتر از نصف بازه های تعریف شده ی پیشین، با کل مقالات منتشره در حدفاصل سال های ۲۰۰۶ تا ۲۰۱۵ برابری میکند که نشانگر توجه روزافزون جامعه ی علمی به این موضوع خطیر است (نمودار ۲).

نمودار ۴

نمودار ۳

ب) **فرآیند کدگذاری:** در تحلیل مضمون، بطور سنتی، دستور العمل شش مرحله ای براون و کلارک^۱ (۲۰۰۶) مورد استفاده ی محققین قرار می گیرد. با این حال، در قلمرو علوم سازمانی، طی سالهای اخیر، شیوه ی کدگذاری پیشنهادی جیویا و همکاران^۲ (۲۰۱۳) در حال تبدیل شدن به رویه ی غالب کدگذاری است. مطابق این شیوه، کدگذاری اولیه جهت ایجاد کد های سطح اول^۳ بدون هرگونه تلاش برای دسته بندی کد ها صورت می پذیرد. پس از رفت و برگشت های متعدد در بین و درون متون و حصول اطمینان از اینکه معنای مطلوب کدگذاری نشده ای در متون باقی نمانده است، محقق به مرحله ی دوم ورود می کند. در این مرحله، مضامین سطح دوم^۴ بواسطه ی حذف و ادغام کد های اولیه مادام مشاهده ی الگوهای مشابه ادامه میابد. نهایتاً محقق به مرحله ی تشکیل مضامین جامع^۵ ورود کرده که انتزاعی ترین مرحله ی تحقیق محسوب شده و بناست تا مبتنی بر الگوهای مشاهده شده میان مضامین سطح دوم، آخرین سطح مضمون ایجاد گردد. نتایج این پژوهش، مشتمل بر شناسایی ۸ قلمرو مضمونی، ۳۴ گروه مضمونی و ۱۸۹ کد سطح اول بوده است که از این تعداد، ۸ گروه مضمونی مستقل^۶ (فاقد قلمرو مضمونی) و ۹ کد سطح اول مستقل (فاقد گروه و قلمرو مضمونی) بوده است که در ادامه به تحلیل اهم قلمروهای مضمونی پرداخته و در انتهای این بخش نقشه ی مضمونی ادبیات وجه مخرب کارآفرینی (تصویر ۳) را ارائه نموده ایم.

۱ Braun & Clarke

۲ Gioia et al.

۳ First-order Codes

۴ Second-order Themes

۵ Aggregate Themes

۶ Independent

زمینه‌ها

خودبینی (افراطی): خودبینی [افراطی]^۱، موضوعی وسیع و فراگیر در حیطه‌ی روان‌شناسی است که از دید نظری در مقابل دیگر دوستی^۲ تعریف میشود. این مفهوم متوجه حرکت افراطی افراد به سوی کسب منفعت شخصی، قدرت و ثروت و مجموعاً توجه افراطی به خویش‌تنبی و بی‌تفاوتی نسبت به دیگران است (Sober, 1989). در پژوهش حاضر، دو زیر مقوله‌ی خودشیفتگی و خودخواهی ذیل این مقوله‌ی شناسایی شده‌اند؛ برخی محققین، خودشیفتگی را مستقیماً با تعصب/امتداد فعالیت‌های شکست‌خورده^۳ که خود زمینه‌ای است برای شکست سازمان مرتبط دانسته‌اند (Miller, 2015). همچنین، ناپایدار سازی نتایج ساختار کارآفرینانه یکی دیگر از رفتارهای مخربی است که این زمینه‌ی روانی مسبب آن میگردد (Wales et al., 2013). از دیگر سو، تمایل شدید کارآفرینان خودشیفته به رقابت، زمینه‌ای را برای هدایت سازمان به سمت فعالیت‌هایی با ریسک بالا که میتواند متعاقباً منجر به افزایش احتمال شکست سازمان گردد فراهم میکند (همان). نقش این ویژگی در تعیین اهداف دشوار و چالش‌برانگیز که خود زمینه ساز مبادرت ورزیدن نسبت به اقدامات غیر اخلاقی فرا سازمانی است نیز از دید محققین پنهان‌نمانده است (Yu et al., 2020). از دیگر سو، خودخواهی یکی از زمینه‌سازهای جدی برای فساد سازمانی شناخته شده است (Karmaan et al., 2014). حرص/طمع بعنوان پرتکرارترین کد ذیل این گروه، طیف وسیعی از ساز و کارها و پیامدهای مخرب همچون سوءاستفاده از قدرت، عدم به اشتراک‌گذاری اطلاعات، تصمیمات نادرست در مورد جذب، ظهور وجه تاریک سازمانی، آسیب به سرمایه‌های انسانی و اجتماعی و نهایتاً شکست ساختار کارآفرینانه را به دنبال دارد (Haynes et al., 2015a; Haynes et al, 2015b).

تعصبات شناختی: دومین مقوله‌ی شناسایی شده در مرحله زمینه‌ها، تعصبات شناختی^۴ بوده است که خود متشکل از ۱ زیر مقوله (اعتماد به نفس کاذب/هابریس) و ۱ کد مستقل

۱ Psychological Egoism

۲ Altruism

۳ Escalation of commitment Bias

۴ Cognitive Bias

اصلی (خوش بینی افراطی) می‌باشد. اعتماد به نفس کاذب کارآفرینان مستقیماً به ساز و کار تعصب خود تایید-گر منجر میشود که به معنی نادیده گرفتن اطلاعات واقعی، بازخورد های منفی و نامطلوب و نهایتاً از دست دادن ارتباط با واقعیت است (De Vries, 1985) که خود افزایش احتمال شکست و کار را در پی دارد (DeNisi, 2015). این موضوع همچنین سبب میشود تا کارآفرینان به ارزش‌گذاری غیر واقعی ساختار کارآفرینانه روی آورده و نتیجتاً در تأمین مالی برای آن ناتوان شده و آسیب‌های مالی به سازمان وارد سازند (Hayward et al., 2006). زیر مولفه‌ی مهم دیگر اعتماد به نفس کاذب/هابریس، ادراک نادرست ریسک است که از طریق ساز و کار های متفاوتی همچون تجاوز از حدود قوانین، مقررات و هنجارها، رفتار بداهه‌ی نامناسب و یا قضاوت نادرست در خصوص منابع مورد نیاز، میتواند سبب آسیب دیدن ساختار کارآفرینانه یا جامعه گردد (Hmieleski et al., 2013; Hayward et al., 2006). همچنین شماری از مقالات به ارتباط میان خوش بینی افراطی کارآفرینان و بی توجهی آنها به اطلاعات عینی محیط کسب و کار و تصمیم‌گیری ایشان بر مبنای اطلاعات اندک پرداخته‌اند (Wiklund et al., 2017; Hmieleski et al., 2013) که این موضوع خود سبب ساز هدایت سازمان به سمت فعالیت‌هایی پرمخاطره میگردد و تأثیری منفی بر شانس موفقیت ساختار کارآفرینانه دارد (DeNisi, 2015). گادمانسون و لچنر (۲۰۱۳) نیز خوش بینی افراطی را مستقیماً با عملکرد ضعیف/زیربهبوده‌ی ساختار کارآفرینانه مرتبط دانسته‌اند. این عامل همچنین بعنوان یکی از زمینه سازهای سرمایه‌گذاری شخصی کارآفرین در کسب و کارش نیز مورد توجه قرار گرفته است (Parker, 2012) که خود زمینه ساز مبادرت ورزیدن ایشان به عمل مخرب فرصت طلبی هنگام افزایش ادراک شکست است (Jiang et al., 2018).

مفاهیم کارآفرینانه: این مقوله اشاره به این موضوع دارد که مفاهیم کارآفرینانه‌ای که بطور سنتی زمینه ساز دستاورد های کارآفرینانه معرفی می‌شوند، چگونه میتوانند وجه مخربی نیز داشته و زمینه ساز رفتارها و نهایتاً نتایجی مخرب گردند. بعنوان مثال، خلاقیت کارآفرینانه که خود متشکل از دو زیرمولفه‌ی تفکر واگرا و انعطاف شناختی است، مستقیماً به بی‌اشتیاقی

زیست محیطی و در نتیجه ی آن به آسیب به محیط زیست مرتبط میشود (Qin et al., 2020; Jiang et al., 2020). روحیه ی کارآفرینانه سبب میشود تا کارآفرینان بتوانند بهتر از دیگران موقعیت های فساد را شناسایی کرده و نسبت به انجام این امر مخرب اقدام نمایند (Karmann et al., 2016). گرایش ریسک پذیری ایشان، بعنوان زیر مولفه ای از "ویژگی های کارآفرینانه" (متشکل از: نیاز به خودمختاری، گرایش ریسک پذیری، نوآوری و توانایی تصمیم گیری) سبب میشود تا ریسک آسیب رسانی به دیگران (جامعه) را در شرایطی که میتواند خود ایشان را نیز متضرر سازد بپذیرند و با هدف حذف رقیب و به قیمت آسیب رسانی به خود، نسبت به اقدامات مخرب مبادرت ورزند (El harbi et al., 2019).

ساز و کارها

رهبری مستبدانه: رهبری مستبدانه^۱ با در بر داشتن ۴ گروه مضمونی و بیش از ۲۰ کد سطح اول، غنی ترین مقوله در مرحله ی ساز و کارها محسوب میشود. ذیل گروه مضمونی کنترل افراطی و فراگیر، عدم تمایل به تشریک کنترل سبب میشود تا نه تنها نیروهای کارآمد و شایسته جذب سازمان نشده که نیروهای ارزشمند کنونی نیز از سازمان خارج شوند و سرمایه ی انسانی سازمان آسیبی جدی را متحمل شود (Haynes et al., 2015a; Contreras et al., 2012). همچنین کنترل جزئی ترین مناسبات سازمان^۲ زمینه ی شکل گیری محیط سازمانی اقتدارگرا و فرد محور را فراهم می آورد. از دیگر سو، عمل بر مبنای سوءظن میتواند به عملکرد ضعیف، کاهش خلاقیت در سازمان و آسیب به کارکنان منتهی گردد (Gudmundsson & Lechner, 2013; Bayraktar, 2016). برخی از پیامدهای عملکرد استبدادی/سوء استفاده از قدرت نیز، از دست رفتن سرمایه انسانی، ایجاد محیط سازمانی اقتدارگرا و کاهش خلاقیت در سازمان شناسایی شده است (Parker, 2012; Bayraktar, 2016; Grijalva & Harms, 2014).

^۱ Tyrannical Leadership

^۲ Micromanagement

تعصبات رفتاری: این مقوله متشکل از سه زیرمقوله‌ی تعصب خود تاییدگری^۱، ارزیابی های سوویه دار^۲ و تعصب کوتاه بینی^۳ است که در ادامه به شرح مختصری از هر یک خواهیم پرداخت. یکی از مهم ترین رفتار های مبتنی بر تعصب خود تاییدگری، ادامه دادن به فعالیت های شکست خورده است که بطور مکرر در این ادبیات مورد توجه بوده است. بعنوان مثال بایراکتار^۴ (۲۰۱۶) روشن میسازد که این رفتار میتواند نهایتا به شکست ساختار کارآفرینانه بیانجامد. حد نهایی این تعصب و نادیده گرفتن واقعیت ها به از دست دادن ارتباط با واقعیت منجر میشود که به بیان دنیسی^۵ (۲۰۱۵) مستقیما به شکست ساختار کارآفرینانه منتهی میشود. همچنین، برخی پیامد های ناشی از ارزیابی های سوویه دار، مواردی همچون خویشاوند سالاری و کاهش حمایت/مشارکت ذی نفعان در ساختار کارآفرینانه معرفی شده اند (Haynes et al., 2015a). در نهایت، تعصب کوتاه بینی عامل تبعات مخربی همچون قربانی کردن منافع شرکاء، به خطر انداختن شهرت و مشروعیت ساختار کارآفرینانه و کاهش خدمات مشتریان شناخته شده است (Haynes et al., 2015a; Haynes et al., 2015b; Jiang et al., 2018).

پیامدها

آسیب رفتار های مخرب کارآفرینان در دو سطح سازمانی و فراسازمانی نمایان شده است. اوج آسیب های سازمانی را می توان شکست ساختار کارآفرینانه دانست که به کرات و با عبارات متفاوتی در ادبیات مورد توجه قرار گرفته و در پژوهش حاضر نیز زمینه ها و سازوکارهای متعددی برای آن شناسایی شده است. در خصوص آسیب های فراسازمانی، نمیتوان حد غایی را مشخص کرد از آن جهت که هر یک از آسیب های شناسایی شده، تبعات جدی اجتماعی را نشان میدهند، لذا هر سه مقوله‌ی آسیب به محیط زیست، آسیب به محیط

۱ Self-confirmation Bias

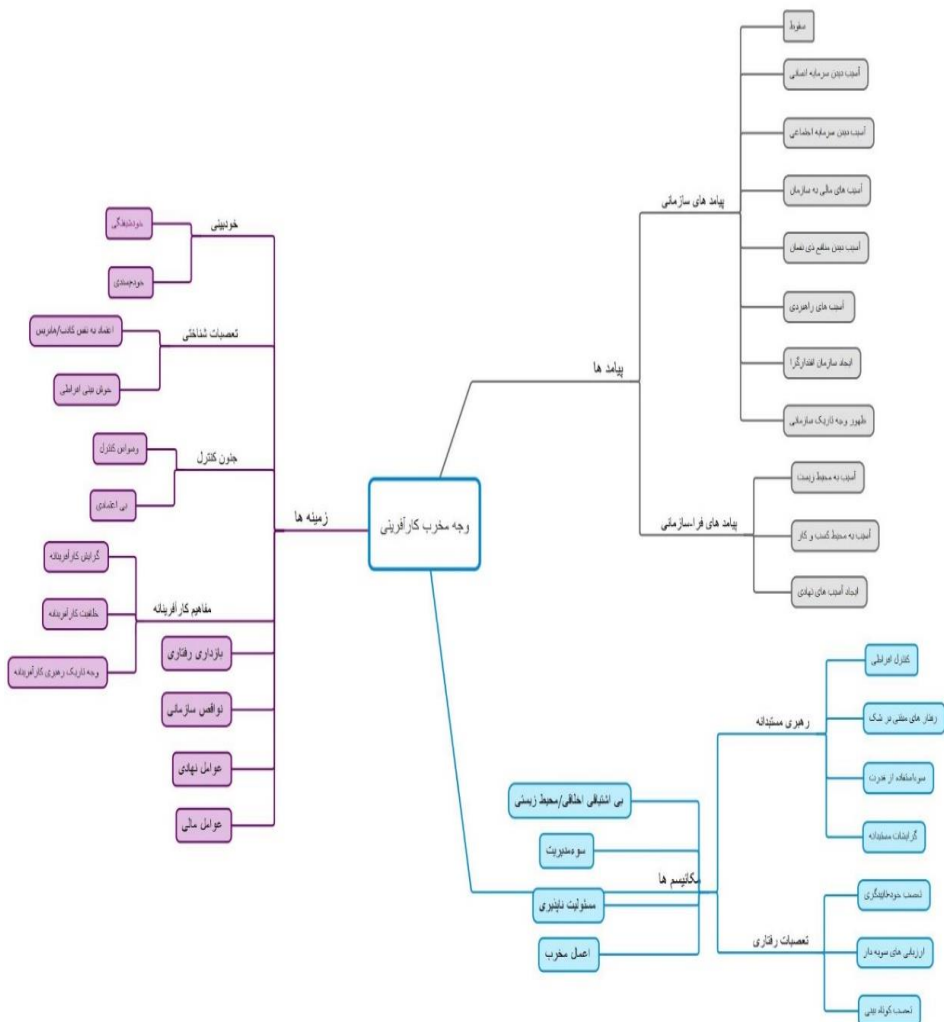
۲ Biased Evaluations

۳ Myopic Bias

۴ Bayraktar

۵ DeNisi

کسب و کار و آسیب های نهادی از اهمیتی یکسان برخوردارند. این آسیب ها در حقیقت همان آسیب به دیگران^۱ هستند که شفره (۲۰۱۹) و پارکر (۲۰۱۲) مورد توجه قرار داده اند.

نمودار ۵. نقشه معنایی ادبیات وجه مخرب کارآفرینی (سطوح مقوله و گروه مضمونی)

بحث و نتیجه گیری

پژوهش حاضر، برای نخستین بار مضامین مطرح شده در ادبیات وجه مخرب کارآفرینی را از مبدأ طرح نظریه وجه تاریک (۱۹۸۵) تا زمان حاضر (۲۰۲۱) شناسایی، ترکیب، دسته بندی و بر مبنای ایفای نقش هر یک در فرآیند آسیب رسانی به دیگران ساماندهی کرد. یافته های پژوهش از منظر نقد ادبیات، گویای عدم تعادل معنادار در توجه پژوهشگران پیشین به موضوعات دخیل در فرآیند تخریب، تنوع ناکافی در موضوعات مورد بررسی و تکرار یک حلقه ی موضوعی طی سالیان متمادی و دیدگاه غالباً سازمانی به موضوع ظرفیت های تخریبی کارآفرینان بوده است. از منظر تحلیلی، یافته های پژوهش نشان گر تاثیر غالب قلمرو های مضمونی خودبینی افراطی و تعصبات شناختی در سطح زمینه ها، رهبری مستبدانه و تعصبات رفتاری در سطح ساز و کارها و پیامدهای سازمانی در سطح پیامدها بوده است و بی توجهی به عوامل زمینه ای سازمانی و نهادی و پیامدهای فرا-سازمانی از نواقص آشکار ادبیات در وضعیت کنونی است. یافته های این پژوهش نشان میدهد که اگرچه پاره ای از رفتارهای مخرب کارآفرینان (مانند انواع تعصبات رفتاری) ممکن است زمینه های غیر ارادی و فیزیولوژیکی داشته باشند اما سهم عمده ی آنها در ارتباط مستقیم با تجربیات اکتسابی و ارزش های فردی ایشان هستند. همین عامل نقش حیاتی آموزشی را بعنوان عامل پیش گیرنده در این موضوع پررنگ می سازد. اگرچه شیوه های سنتی آموزش نیز می توانند هدف این امر تلقی شوند اما مشخصاً تمرکز بر آموزش هدفمند منتور/مربیان کسب و کار در این حوزه از اهمیتی کلیدی برخوردار است.

پیشنهادها

پیشنادهای نظری

الف) بررسی راه های پیشگیری از نهادینه شدن گرایش مخرب در ساختارهای کارآفرینانه.
 ب) گذر از سطح فرد کارآفرین به عوامل سازمانی همچون فشارهای هیات مدیره یا سهامداران و عوامل نهادی همچون تغییر هنجارها و ارزش های اجتماعی و یا فشارهای سیاسی بعنوان محرک های بالا دستی در عملکرد مخرب.

پ) بررسی تاثیر جنسیت در پیگیری رویکرد مخرب.
ت) بررسی میزان تطابق مولفه های مورد تاکید برنامه های آموزشی کارآفرینی موجود با مولفه های نظام ارزشی بومی.

پیشنادهای کاربردی

الف) توسعه ی زیست بومی کارآفرینی دولتی به منظور وابستگی زدایی پروژه های دولتی از زیست بوم خصوصی و به تبع آن تقویت قوای نظارتی و قهریه ی نهاد های مربوطه جهت مقابله با عملکرد مخرب ساختار های کارآفرین.

ب) بهره گیری از ظرفیت های تخصصی سازمان های مردم نهاد در امر نظارت بر عملکرد ساختار های کارآفرین.

پ) تدوین نظام یکپارچه ی ارزیابی عملکرد ساختار های کارآفرینی در سطوح داخلی و خارجی سازمان و اعطای گواهی نامه ی عملکرد سالم (همراه با تسهیلات تشویقی) به ساختار هایی با عملکرد مقبول.

ت) تمرکز بر توسعه ی "مدل کارآفرینی بومی" با عملیاتی سازی الگوی های عملکرد کارآفرینان نامدار که محور آن "انسان گرایی" بوده است.

منابع

- شریف زاده محمد شریف، عبدالله زاده غلامحسین و عربیون ابوالقاسم. (۱۳۹۳). آسیب شناسی اخلاقی کارآفرینی و توسعه کسب و کار: رویکردی پدیدارشناسانه. توسعه کارآفرینی، ۷(۴)، ۵۸۹-۶۱۱.
- Alonso, A. D., Kok, S. K., O'Brien, S., & Geneste, L. (2020). Understanding entrepreneurial deviance through social learning and entrepreneurial action theory: an empirical study. *European Business Review*, 32 (4):643-666.
- Bayraktar, S. (2016). Do entrepreneurs really create entrepreneurial cultures? When intentions do not match actions. *Bogazici Journal*, 30 (2), 79-98
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative research in psychology*, 3(2), 77-101.
- Campbell, W. K., Hoffman, B. J., Campbell, S. M., & Marchisio, G. (2011). Narcissism in organizational contexts. *Human resource management review*, 21(4), 268-284.
- Cardon, M. S., Stevens, C. E., & Potter, D. R. (2011). Misfortunes or mistakes?: Cultural sense making of entrepreneurial failure. *Journal of Business Venturing*, 26(1), 79-92.
- Contreras, F. K., Oliveira, F. B. D., & Martins, E. S. (2012). Internet: monitored freedom. *JISTEM-Journal of Information Systems and Technology Management*, 9(3), 459-472.
- DeNisi, A. S. (2015). Some further thoughts on the entrepreneurial personality. *Entrepreneurship Theory & Practice*, Volume: 39 issue: 5, page(s): 997-1003
- De Vries, M. K. (1977). The entrepreneurial personality: A person at the crossroads. *Journal of management studies*, 14(1), 34-57.
- De Vries, M. F. (1985). The dark side of entrepreneurship. *Harvard Business Review* (November–December), 160–167
- Eklund, J., Levratto, N., & Ramello, G. B. (2020). Entrepreneurship and failure: two sides of the same coin?. *Small Business Economics*, 54(2), 373-382.
- El Harbi, S., Grolleau, G., Sutan, A., & Ben Ticha, Z. (2020). Are individuals with entrepreneurial characteristics more likely to engage in destruction? An experimental investigation among potential 21st century entrepreneurs in Tunisia. *Bulletin of Economic Research*, 72(1), 33-49
- Etikan, I., Musa, S. A., & Alkassim, R. S. (2016). Comparison of convenience sampling and purposive sampling. *American journal of theoretical and applied statistics*, 5(1), 1-4.
- Gioia, D. A., Corley, K. G., & Hamilton, A. L. (2013). Seeking qualitative rigor in inductive research: Notes on the Gioia methodology. *Organizational research methods*, 16(1), 15-31.

- Grijalva, E., & Harms, P. D. (2014). Narcissism: An integrative synthesis and dominance complementarity model. *Academy of Management Perspectives*, 28(2), 108-127
- Gudmundsson, S. V., & Lechner, C. (2013). Cognitive biases, organization, and entrepreneurial firm survival. *European Management Journal*, 31(3), 278-294
- Haynes, K. T., Hitt, M. A., & Campbell, J. T. (2015). The dark side of leadership: Towards a mid-range theory of hubris and greed in entrepreneurial contexts. *Journal of management studies*, 52(4), 479-505.
- Haynes, K. T., Josefy, M., & Hitt, M. A. (2015). Tipping point: Managers' self-interest, greed, and altruism. *Journal of Leadership & Organizational Studies*, 22(3), 265-279.
- Hayward, M. L., Shepherd, D. A., & Griffin, D. (2006). A hubris theory of entrepreneurship. *Management science*, 52(2), 160-172.
- Hmieleski, K. M., Corbett, A. C., & Baron, R. A. (2013). Entrepreneurs' improvisational behavior and firm performance: A study of dispositional and environmental moderators. *Strategic Entrepreneurship Journal*, 7(2), 138-150
- Hmieleski, K. M., & Lerner, D. A. (2016). The dark triad and nascent entrepreneurship: An examination of unproductive versus productive entrepreneurial motives. *Journal of Small Business Management*, 54, 7-32.
- Jiang, H., Cannella, A. A., & Jiao, J. (2018). Does desperation breed deceiver? A behavioral model of new venture opportunism. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 42(5), 769-796
- Jiang, H., Wang, S., Wang, L., & Li, G. (2020). Golden Apples or Green Apples? The Effect of Entrepreneurial Creativity on Green Entrepreneurship: A Dual Pathway Model. *Sustainability*, 12(15), 62-85.
- Karmann, T., Mauer, R., Flatten, T. C., & Brettel, M. (2016). Entrepreneurial orientation and corruption. *Journal of Business Ethics*, 133(2), 223-234
- Kibler, E., Wincent, J., Kautonen, T., Cacciotti, G., & Obschonka, M. (2019). Can prosocial motivation harm entrepreneurs' subjective well-being?. *Journal of business venturing*, 34(4), 608-624.
- Lehner, O. M., & Kansikas, J. (2012). Opportunity recognition in social entrepreneurship: A thematic meta-analysis. *The Journal of Entrepreneurship*, 21(1), 25-58.
- Lundmark, E., & Westelius, A. (2019). Antisocial entrepreneurship: Conceptual foundations and a research agenda. *Journal of Business Venturing Insights*, 11, e00104.
- Mantere, S., Aula, P., Schildt, H., & Vaara, E. (2013). Narrative attributions of entrepreneurial failure. *Journal of Business Venturing*, 28(4), 459-473.
- Meglich, P. A., Eesley, D. T. (2011), A "Bully" in its Own China Shop: Risk Factors for Abusive Supervision in Small Firms. *International Journal of Business and Social Science*, 2(19):11- 22

- Miller, D. (2015). A downside to the entrepreneurial personality? *Entrepreneurship Theory and Practice*, 39 (1): 1-8
- Parker, S. C. (2012). The costs of entrepreneurship. *International Journal of Entrepreneurial Venturing*, Inderscience Enterprises Ltd, 4(4):330-350.
- Paulhus, D. L., & Williams, K. M. (2002). The dark triad of personality: Narcissism, Machiavellianism, and psychopathy. *Journal of research in personality*, 36(6), 556-563.
- Qin, X., Shepherd, D. A., Lin, D., Xie, S., Liang, X., & Lin, S. (2020). The Dark Side of Entrepreneurs' Creativity: Investigating How and When Entrepreneurs' Creativity Increases the Favorability of Potential Opportunities That Harm Nature. *Entrepreneurship Theory and Practice*,
- Shepherd, D. A. (2019). Researching the dark side, downside, and destructive side of entrepreneurship: It is the compassionate thing to do!. *Academy of Management Discoveries*, 5(3), 217-220.
- Shepherd, D. A., & Suddaby, R. (2017). Theory building: A review and integration. *Journal of Management*, 43(1), 59-86.
- Shepherd, D. A., Patzelt, H., & Baron, R. A. (2013). "I care about nature, but...": Disengaging values in assessing opportunities that cause harm. *Academy of Management Journal*, 56(5), 1251-1273.
- Shepherd, D. A., Wiklund, J., & Haynie, J. M. (2009). Moving forward: Balancing the financial and emotional costs of business failure. *Journal of business venturing*, 24(2), 134-148.
- Shepherd, D., & Haynie, J. M. (2009). Birds of a feather don't always flock together: Identity management in entrepreneurship. *Journal of Business Venturing*, 24(4), 316-337.
- Smith, R., & McElwee, G. (2011). After the fall: Developing a conceptual script-based model of shame in narratives of entrepreneurs in crisis!. *International journal of sociology and social policy*. 31(1/2):91-109.
- Sober, E. (1989). Evolutionary altruism and psychological egoism. In *Studies in Logic and the Foundations of Mathematics*, 126:495-514.
- Spivack, A. J., & McKelvie, A. (2021). Measuring addiction to entrepreneurship. *Journal of Business Venturing Insights*, 15, e00212.
- Van Burg, E., & Romme, A. G. L. (2014). Creating the future together: Toward a framework for research synthesis in entrepreneurship. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 38(2), 369-397.
- Wales, W. J., Patel, P. C., & Lumpkin, G. T. (2013). In pursuit of greatness: CEO narcissism, entrepreneurial orientation, and firm performance variance. *Journal of Management Studies*, 50(6), 1041-1069.
- Wright, K., Golder, S., & Rodriguez-Lopez, R. (2014). Citation searching: a systematic review case study of multiple risk behaviour interventions. *BMC medical research methodology*, 14(1), 1-8.

- Wright, M., & Zahra, S. (2011). The other side of paradise: Examining the dark side of entrepreneurship. *Entrepreneurship Research Journal*, 1(3), 1-7.
- Yu, J. X., Qin, L., & Chang, L. (2009). Keyword search in databases. *Synthesis Lectures on Data Management*, 1(1), 1-155.
- Yu, M. C., Wang, G. G., Zheng, X. T., & Shi, W. J. (2020). Entrepreneur narcissism and unethical pro-organizational behavior: an examination of mediated-moderation model. *Economic Research-Ekonomska Istraživanja*, 33(1), 501-520.